

GEMEENTELIJKE AMBITIES VOOR DUURZAAMHEID

Een onderzoek naar de gemeentelijke coalitieakkoorden van
2022-2026

GEMEENTELIJKE AMBITIES VOOR DUURZAAMHEID

Een onderzoek naar de gemeentelijke coalitieakkoorden van
2022-2026

Auteurs

Wieke Meijer
Michelle van Koert
Freek Kuipéri

Opdrachtgever

Bureau 7TIEN

Datum

31-8-2022

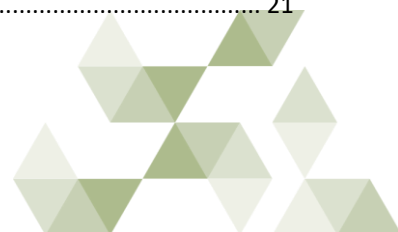
Plaats

Utrecht

INHOUD

1. Inleiding.....	2
1.1. Aanleiding.....	2
1.2. Leeswijzer.....	2
2. Onderzoeksaanpak.....	3
2.1. Onderzoeksvraag.....	3
2.2. Scope.....	3
2.3. Onderzoeksmethode.....	3
2.3.1. Data verzameling.....	3
2.3.2. <i>Grounded Theory</i>	3
2.3.3. De onderzoeksaanpak.....	4
3. Resultaten	5
3.1. Algemene bevindingen en analyse.....	5
3.1.1. Sustainable Development Goals (SDGs).....	5
3.2. Klimaatverandering: analyse van de gemeentelijke ambities.....	5
3.2.1. Algemeen: een beeld van de gestelde doelen	5
3.2.2. Categorie 1: energietransitie.....	6
3.2.3. Categorie 2: gemeenten met bredere ambities op gebied van klimaat	7
3.3. Biodiversiteit: analyse van de gemeentelijke ambities	8
3.3.1. Categorie 1: biodiversiteit wordt niet genoemd; wel groene ambities	8
3.3.2. Categorie 2: biodiversiteit wordt genoemd; niet verder uitgewerkt	9
3.3.3. Categorie 3: biodiversiteit wordt genoemd; smalle benadering	9
3.3.4. Categorie 4: biodiversiteit wordt genoemd; bredere of integrale visie	10
3.4. Circulariteit: analyse van de gemeentelijke ambities.....	10
3.4.1. Categorie 1: alleen ambities op het gebied van afval	10
3.4.2. Categorie 2: circulaire economie benoemen; niet specifiek	11
3.4.3. Categorie 3: circulaire economie benoemen; concrete plannen of beleid	11
3.5. Financieel beleid	12
4. Overkoepelende bevindingen	13
4.1. Interconnectiviteit van gemeentelijke ambities	13
4.2. Bredere implicaties: landelijke doelstellingen behalen	13
4.3. Bependingen van het onderzoek	14
Bijlagen.....	16
Bijlage 1: Lijst van onderzochte coalitieakkoorden.....	16
Bijlage 2: Zoekdoelen en codes per fase in het onderzoek.....	21

1. INLEIDING

1.1. Aanleiding

Na de gemeenteraadsverkiezingen in maart 2022 zijn door gemeenten nieuwe coalitieakkoorden gevormd. In deze coalitieakkoorden worden ook ambities op het gebied van klimaatverandering, biodiversiteit en circulaire economie gepresenteerd voor de periode tot en met 2026. Voor ons, Bureau 7TIEN, is dit een uitgelezen kans om te onderzoeken welke ambities de gemeenten precies hebben op deze thema's. We zijn benieuwd waar de gemeenten staan, welke plannen ze hebben en welke onderwerpen prioriteit krijgen met betrekking tot klimaatverandering, biodiversiteit en circulaire economie.

Met dit onderzoek willen we een breed beeld en inzicht verschaffen in de ambities van gemeentes op de drie thema's. Met behulp van de resultaten krijgen we ook een beter beeld van de behoeften van gemeenten. Hier willen we vervolgens zo goed mogelijk op aansluiten met ons beleidsadvies.

Daarnaast kan dit onderzoek ook voor andere partijen interessant zijn, te denken aan (landelijke)overheden en maatschappelijke organisaties die zich bezighouden met klimaat, biodiversiteit en circulaire economie. Dit onderzoek kan dienen ter inspiratie, verbinding en kennisuitwisseling met onze directe en indirecte stakeholders.

1.2. Leeswijzer

Na een korte introductie over de onderzoeksvraag, scope, aanpak en het soort onderzoek in hoofdstuk 2, gaan we in op de resultaten in hoofdstuk 3. De resultaten zijn onderverdeeld in algemene bevindingen (3.1); de ambities op het gebied van klimaatverandering (3.2) en de ambities op het gebied van biodiversiteit (3.3) en de ambities op het gebied van circulaire economie (3.4). Binnen elk thema noemen we de belangrijkste categorieën die we hebben onderscheiden met bijbehorende inhoud en voorbeelden. Dit wordt opgevolgd door een aantal bevindingen op het gebied van financieel beleid (3.5).

Na deze hoofdstukken gaan we in hoofdstuk 4 over op de overkoepelende bevindingen en conclusies. Hierin benoemen we ook geleerde lessen per thema en de beperkingen van het onderzoek (4.6). In de bijlagen is de belangrijkste informatie over de coalitieakkoorden te vinden inclusief categorisering (Bijlage 1: Lijst van onderzochte coalitieakkoorden) en geven we meer inzicht in de gebruikte codes in het onderzoek (Bijlage 2: Zoekdoelen en codes per fase in het onderzoek).

2. ONDERZOEKSAANPAK

2.1. Onderzoeksvraag

De onderzoeksvraag luidt als volgt:

Welke duurzaamheidsambities hebben Nederlandse gemeenten op de thema's klimaatverandering, biodiversiteit en circulariteit in de bestuursperiode van 2022 tot 2026?

2.2. Scope

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden, onderzoeken we de coalitieakkoorden van gemeenten naar aanleiding van de gemeenteraadsverkiezingen in 2022. Onder 'coalitieakkoord' valt elk document wat een gemeente bekend heeft gemaakt naar aanleiding van collegevorming en ambities voor de toekomstige bestuursperiode. De documenten kunnen ook benamingen hebben als 'bestuursakkoord', 'collegeakkoord', 'coalitieplan'. Zie voor een overzicht van de gebruikte documenten en benamingen hiervan Bijlage 1: Lijst van onderzochte coalitieakkoorden.

De bevindingen zijn gebaseerd op inzichten die duidelijk werden uit deze coalitieakkoorden. De discussie en conclusie over deze bevindingen zijn aangevuld met bestaande kennis op het gebied van klimaatverandering, biodiversiteit en circulariteit.

Onder de ambities voor klimaatverandering valt beleid wat zich richt op de vermindering van broeikasgassen die klimaatverandering teweegbrengen. Dit kan breder zijn dan alleen CO². Onder de ambities voor biodiversiteit valt elk beleid wat de hoeveelheid soorten of groen wil vergroten. Voor circulaire economie hanteren we een scope waar afval ook onder valt (zodra een gemeente een ambitie heeft afval te verminderen of aan te pakken). 'Circular' hoeft hiervoor niet genoemd te worden. Circulariteit kan ook verder gaan dan alleen afvalscheiding en/of vermindering.

2.3. Onderzoeksmethode

2.3.1. Data verzameling

De coalitieakkoorden zijn verzameld aan de hand van Google Alerts-meldingen voor 'bestuursakkoord', 'collegeakkoord' en 'coalitieakkoord' van april tot half juni 2022. De coalitieakkoorden die na die periode zijn verschenen zijn geen deel van de onderzoeksbatch. Ook kan het zijn dat de Google Alerts-meldingen niet alle gepubliceerde coalitieakkoorden hebben gevonden. Coalitieakkoorden die door het onderzoeksprogramma niet gelezen konden worden, zijn uit de batch gehaald. In totaal zijn er 212 geselecteerde coalitieakkoorden onderzocht (zie Bijlage 1). De selectie van 212 coalitieakkoorden vormt een gedegen basis om conclusies te trekken over het algemene beeld van de in totaal 345 Nederlandse gemeenten.

2.3.2. Grounded Theory

Voor dit onderzoek is gekozen voor een kwalitatieve aanpak met toevoeging van een aantal kwantitatieve bevindingen. *Grounded theory* is een inductieve benadering voor kwalitatief onderzoek, wat inhoudt dat de data

met een open en brede blik bekeken wordt in de beginfase. Vervolgens wordt er steeds meer gespecificeerd en worden zo relevante thema's en bevindingen uit de data gefilterd.

2.3.3. De onderzoeks aanpak

De aanpak van het onderzoek is verdeeld in drie fases, te weten:

- Fase 1: doornemen van acht coalitieakkoorden¹. Doel: beeld krijgen van de thema's en onderwerpen in de akkoorden en zo codes bepalen voor fase 2.
- Fase 2: tot half juni 2022 zoveel mogelijk nieuwe coalitieakkoorden verzamelen en coderen op basis van de resultaten uit fase 1. Hier zijn 96 akkoorden gecodeerd.
- Fase 3: na analyse van de codes in fase 2 nog specifiekere coderingscategorieën opstellen en daar de rest van de beschikbaar coalitieakkoorden mee coderen. Deze codes geven de structuur voor het presenteren van de resultaten van het onderzoek. In deze fase zijn nog 110 akkoorden onderzocht.

Zie Bijlage 2: Zoekdoelen en codes per fase in het onderzoek voor de onderzoekstermen en codes die we in verschillende fases van het onderzoek hebben gebruikt.

Het onderzoek is uitgevoerd met behulp van het onderzoeksprogramma NVIVO en een Excel bestand ter aanvulling. In het Excel bestand staan alle 345 gemeentes en is bijgehouden welke gemeentes zijn onderzocht. Later is hier ook kwantitatieve analyse mee uitgevoerd. Opvallende bevindingen in de data zijn in memo's bijgehouden en updates en vervolgstappen werden besproken in een tweewekelijks overleg. Na fase 2 is een analysesessie gehouden. Bij twijfel over keuzes voor de codering is gekeken naar hoe uitgebreid is toegewijd per categorie en waar het overgrote deel aan toebehoort, die categorie is gekozen.

¹ De volgende coalitieakkoorden zijn gebruikt: Boxtel, Dijk en Waard, Eemsdelta, Land van Cuijk, Maashorst, Oisterwijk, Purmerend en Vught. Bij deze gemeenten hebben de gemeenteraadsverkiezingen al eerder plaatsgevonden door fusies, waardoor we eerder een hand konden leggen op deze coalitieakkoorden.

3. RESULTATEN

3.1. Algemene bevindingen en analyse

Over het algemeen zien we veel diversiteit in de verschillende ambities van gemeenten op de thema's klimaatverandering, biodiversiteit en circulariteit. Tegelijkertijd zijn er duidelijke patronen te ontdekken. Die patronen (terugkomende thema's) hebben we per thema kunnen categoriseren. In de rest van dit hoofdstuk kun je deze patronen van onderwerpen en ambities terugvinden.

De 212 onderzochte coalitieakkoorden geven een breed beeld van de ambities van Nederlandse gemeenten. We hebben gevonden dat 32% van de gemeenten op één of meerdere thema's geen ambities heeft. Circulariteit is hierbij het meest onderbelichte thema. 4% van de gemeenten valt bij alle onderzochte duurzaamheidsambities binnen de hoogste categorie. Dit komt neer op 8 gemeenten. Opvallend is dat op één na dit allemaal steden zijn.

Gemeenten kiezen verschillende pijlers en onderwerpen om de komende 4 jaar aan te werken. Duurzaamheid is een breed begrip en zo zijn er vaak ook verschillende pijlers waaronder de gemeenten hun ambities verwoorden. Zo werkt Barneveld op het thema duurzaamheid bijvoorbeeld aan zes duurzaamheidspijlers: Energie, Duurzame Mobiliteit, Klimaatadaptatie, Biodiversiteit, Circulaire Economie en Duurzaam Voedselsysteem. Boxtel werkt aan het duurzaamheidsthema zoekende naar een evenwicht tussen de 'drie P's': *People, Planet* en *Profit*. "Die waarden zijn essentiële grondbeginselen in ons beleid, ook bij actualisatie van het uitvoeringsprogramma."

3.1.1. Sustainable Development Goals (SDGs)

Hoewel de SDGs niet meteen binnen de scope van het onderzoek vallen, is het opvallend dat de SDGs regelmatig terugkomen in de coalitieakkoorden. Het lijkt erop dat deze duurzame doelstellingen van de Verenigde Naties (VN) ook bij gemeenten doordringen als richtlijnen voor gemeentelijke ambities en activiteiten.

Gemeenten gebruiken de SDGs:

- ... als kern van hun acties (Deventer: de Global Goals "blijven centraal staan in het denken en doen" in de gemeente en in het programma Deventer4GlobalGoals zijn bedrijfsleven, gemeente, de creatieve sector en ngo's verenigd voor deze doelen sinds 2016)
- ... als raamwerk voor brede welvaart (Ede: "Onder de noemer brede welvaart - vanuit de Sustainable Development Goals - verbreden we onze blik richting welzijn en duurzaamheid")
- ... ter inspiratie (Leeuwarden: "Wij dragen dus bij aan brede welvaart. Aan een leefomgeving die 'toekomstbestendig' is voor generaties na ons. We sluiten daarbij aan bij de 17 internationale doelen die door de Verenigde Naties op dit gebied zijn geformuleerd. Zij geven ons inspiratie en richting voor het vinden van de juiste oplossingen voor onze lokale uitdagingen").

3.2. Klimaatverandering: analyse van de gemeentelijke ambities

3.2.1. Algemeen: een beeld van de gestelde doelen

Met ambities op het gebied van klimaatverandering doelen we op ambities die gericht zijn op CO₂ reductie. Er is een grote diversiteit aan gestelde ambities en in hoeverre die zijn uitgewerkt in de akkoorden. De meeste gemeenten (89%) benoemen ambities op het gebied van klimaatverandering. Wel is er een wirwar aan gebruikte termen en jaartallen met betrekking tot de klimaatambities van gemeenten. Hieronder een indruk van de diversiteit:

Sommige gemeenten schuiven hun ambities achteruit, andere gemeenten stellen juist de ambitie om hun klimaat neutrale doelen naar voren te halen.

- 's Hertogenbosch: “We versnellen onze ambitie van klimaatneutraliteit in uiterlijk 2050 naar uiterlijk 2045.”
- Bodegraven-Reeuwijk wordt terughoudender in de doelstellingen: “We laten de doelstelling om in 2035 klimaatneutraal te zijn los, omdat dit (financieel) niet realistisch is. In het Nationaal Klimaatakkoord is een CO²-reductie afgesproken van 49% in 2030 en 95% in 2050. In het nieuwe regeerakkoord is de doelstelling voor CO²-reductie verhoogd naar minimaal 55% reductie in 2030. We committeren ons aan deze landelijke doelstellingen. Als het haalbaar is, doen we ten minste 5% meer. Voorwaarde is dat extra rijksmiddelen voor gemeenten beschikbaar worden gesteld.

Een groot gedeelte van de gemeente benoemd expliciet dat ze verder werken aan al bestaande plannen. Hieronder vallen al bestaande beleidsplannen, een Regionale Energie Strategie (RES), Warmtevisie en/of omgevingsvisie waarin CO²-reductiedoelstellingen zijn gesteld of plannen waarmee de energietransitie wordt vormgegeven.

Binnen de gemeenten met klimaatambities was er duidelijk onderscheid te maken tussen gemeenten die vooral een focus hebben op de energietransitie en al bestaande plannen, versus gemeenten die met betrekking tot klimaat een bredere visie en ambitie hebben (zie 3.2.2. en 3.2.3.).

3.2.2. Categorie 1: energietransitie

Het grootste deel van de gemeenten die ambities hebben voor het thema klimaatverandering, hebben alleen ambities en beleidsplannen binnen de energietransitie (64%). Deze gemeenten vallen voor ons onder categorie 1. De focus van klimaatverandering hier is ‘smal’. Binnen dit thema van energietransitie zien we de volgende onderwerpen vaak terugkomen:

- Het isoleren van (huur)woningen.
- Het meenemen van bewoners in de energietransitie met hulp van energiecoaches.
- Standpunten over het voor of tegen zijn van zonne-energie en windenergie. Zonne-energie wordt vaker geprefereerd boven windenergie.
- Het uitbreiden van het aantal laadpalen in de gemeente.
- Het versterken van het overbelaste energienet.
- Het exploreren van alternatieve energiebronnen zoals aqua- en geothermie.
- Het opzetten van een lokaal warmtenet.
- Het verduurzamen van gemeentelijk vastgoed.

Een aantal voorbeelden uit de ambities die gemeenten hebben in deze categorie:

- Peel en Maas: “Vanuit het besef dat energie die we besparen niet opgewekt hoeft te worden, zetten we met betrokkenen, zoals woningcorporaties en duurzaamheidscollectieven, in op energiebesparing.”
- Breda: “Voor de komende jaren voorzien we ook een enorme groei in werkgelegenheid op dit gebied [energietransitie]. Daar willen we op inspelen door samen met de markt de mogelijkheden voor een ‘energieschool’ te verkennen.”
- Laarbeek: “Op het gebied van grootschalige opwek van energie wordt in beginsel ingezet op bewezen en effectieve maatregelen. Besparende maatregelen en zonnepanelen op het dak worden met voorrang gestimuleerd. Bij de eventuele plaatsing van windmolens is voldoende draagvlak een vereiste, met lokaal eigenaarschap als uitgangspunt.”
- Houten: “We willen deze bestuursperiode inzetten op energiebesparing en duurzame warmte; Volledige benutting van zon op daken; Een passende mix realiseren van windenergie en zonne-energie; Inzet van innovatieve mogelijkheden, benutten van expertise van ondernemers en inwoners; uitbreiding en efficiënter benutten van de netcapaciteit; energiebesparing en duurzame warmte. [...] Elektrisch rijden is in opkomst, een goede laadinfrastructuur is daarvoor nodig. In samenspraak met inwoners faciliteert de gemeente de uitrol van openbare laadpalen verder.”
- Beesel: “We onderzoeken de haalbaarheid voor grootschalige opwek in onze gemeente. De verduurzaming van onze accommodaties nemen we mee in onze reguliere onderhoudsplanning.”

3.2.3. Categorie 2: gemeenten met bredere ambities op gebied van klimaat

Een heel aantal gemeenten zijn er van bewust dat de broeikasgassen-problematiek verder gaat dan CO² en energie, en passen daar hun plannen en beleid op aan. 25% van het totaal aantal gemeenten valt binnen deze categorie. Utrecht benoemd dit specifiek: “Klimaatbeleid is meer dan energietransitie. Van de energievisie die al in de planning stond maken we een klimaatvisie.”

Waar dit vaak op aankomt, is dat de visie van een gemeente verder gaat dan de meest directe gemeentelijke invloedssfeer, of dat het thema klimaat ook binnen andere thema’s van het coalitieakkoord voorkomt, zoals bij (duurzame) mobiliteit en landbouw. Leeuwarden zegt hierover: “Het klimaatvraagstuk raakt iedereen. In lijn met het kabinet willen wij onze inspanning op dit gebied verhogen (60% reductie van CO² in 2030). We zetten daarbij in op een brede aanpak. We focussen niet alleen op het energie verbruik van huishoudens, maar ook op duurzame mobiliteit, schone bedrijvigheid en duurzaam land gebruik.”

Opvallend veel steden hebben bredere ambities op het klimaatvraagstuk (45% van totaal aantal gemeenten in deze categorie). Soms hebben deze gemeenten ook ambities om hun eigen visie op vervoer binnen de gemeentelijke organisatie te verduurzamen. Af en toe komen er minder gehoorde ambities voorbij die meerdere thema’s van klimaatverandering verbinden, bijvoorbeeld van Texel die zelfvoorzienend wil worden.

Mobiliteit

Een aantal voorbeelden van gemeenten die op het gebied van mobiliteit een duurzame ambitie hebben...:

- Groningen: “Met de uitvoering van de Mobiliteitsvisie maken we de stap van verkeersruimte naar leefruimte. We brengen de komende jaren op meerdere wegen de maximumsnelheid voor autoverkeer terug van 50 naar 30 kilometer per uur en richten daarbij de straten anders in. Hierin loopt Groningen landelijk voorop samen met Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht. (...) We stimuleren deelmobiliteit en elektrisch vervoer zodat we de CO²-uitstoot terugdringen.”
- Leiden heeft naast het willen stimuleren van lopen en fietsen, een plan voor duurzame stadsdistributie (Zero Emissie Stadsdistributie: bevoorrading zonder CO²-uitstoot), waar ze nadrukkelijk aanvoerlijnen over water betrekken.
- Krimpen aan de IJssel: “Het stimuleren van duurzame alternatieve vervoersmiddelen draagt bij aan minder verkeersdrukke en het verminderen van CO²-uitstoot. Hiervoor willen we proberen mogelijk maken en zo zien wat werkt en wat (nog) niet.”

Landbouw

Een aantal voorbeelden van gemeenten die op het gebied van landbouw een duurzame ambitie hebben...:

- Amstelveen: “De polders houden we groen en maken we groener: landbouw- en grasland stoten veel CO² uit door oxidatie van veen vanwege het lage waterpeil. We voeren actief overleg met het waterschap en lokale boeren over hoe de verduurzaming van de lokale landbouw vorm kan krijgen, zodat we ook een hoger waterpeil realiseren.”
- Deventer: wil initiatieven ondersteunen “met een korte voedselketen tussen lokale producent en consument”. Lokaal en bewust boeren is een thema wat in deze categorie af en toe terugkomt.
- Twenterand: “Als Twenterand willen we lokale producten promoten en stimuleren we boeren om goed om te gaan met bodem, grondstoffen, dieren, energie en omgeving.”

Bedrijfsleven

Sommige gemeenten willen niet alleen inwoners betrekken bij de energietransitie, maar ook het bedrijfsleven actief betrekken en stimuleren op dit vlak. Lochem benoemt: “De grote uitdaging is dat het bedrijfsleven sneller elektrificeert dan het elektriciteitsnetwerk kan worden aangepast. Samen met de netwerkbedrijven kijken we hoe we hierbij kunnen helpen.” Gemeente Schagen zegt: “Ook bij bedrijven stimuleren we, samen met het georganiseerd bedrijfsleven, energiebesparing en duurzame opwekking.”

Waterstof

Naast het verbinden van mobiliteit en landbouw aan de ambities op het gebied van klimaatverandering, is ook waterstof nog een onderwerp wat binnen deze categorie valt. Een aantal keer wordt de ambitie voor het opslaan van waterstof genoemd, of bijvoorbeeld het opstarten van waterstofproductie in een smart-energyhub (Twenterand). Ook Deventer heeft op dit vlak ambitie en krijgt een tankstation voor vrachtwagens en personenauto's waar waterstof getankt kan worden.

Luchtkwaliteit

Nog een ander thema binnen deze categorie is aandacht voor luchtkwaliteit. Zo is er bijvoorbeeld het Schone Luchtakkoord waar verschillende gemeenten aan mee (willen gaan) doen en kiezen gemeenten soms voor een zero-emissie zone in het centrum van de stad (Dordrecht, Ede). Gemeente Eijsden-Margraten ambieert: “De kwaliteit van het milieu is een belangrijke factor hoe mensen de leefomgeving waarderen en de kwaliteit van leven ervaren. Lucht, water, bodem en geluid vervullen hierin een voorname rol. Daarom investeren we in een leefomgeving waarin de milieuoogpunt naast klimaatadaptatie nadrukkelijk in op het verbeteren van de luchtkwaliteit.” Amersfoort benoemt een gelijksoortige ambitie en ook de samenhang met mobiliteit hierin.

3.3. Biodiversiteit: analyse van de gemeentelijke ambities

De gemeenten die ambities op het gebied van biodiversiteit hebben, hebben we onderverdeeld in vier categorieën die hieronder verder zijn uitgewerkt. 79% van het totaal aantal gemeenten valt binnen één van deze categorieën.

3.3.1. Categorie 1: biodiversiteit wordt niet genoemd; wel groene ambities

11% van alle gemeenten heeft groene- of biodiversiteitsambities waarbij biodiversiteit of het uitbreiden van soorten niet expliciet wordt genoemd. Vaak wordt de relevantie van groen en de keuze hier aandacht aan te besteden in deze categorie verbonden aan klimaatadaptatie en het verlichten van (verwachte) hittestress.

Een aantal voorbeelden hiervan zijn...:

- Alblasserdam: “Wij vinden het nodig om te investeren in klimaatadaptatie in Alblasserdam. Dit betekent het tegengaan van hittestress, het beter voorbereid zijn op hevige (kortdurende) regenval, maar ook het overtollige water beter opvangen. Dat bereiken we niet alleen door het planten van meer bomen of ander groen. Bij iedere reconstructie gaan we de stenen vervangen door

waterdoorlatende tegels en aanpassingen doen in de bodem. Zodat het groen dat we planten ook duurzaam kan groeien.”

- Heerde: “Hoe groener onze tuinen, daken en leefomgeving, hoe beter dat is voor mens en milieu. Voor ons de uitdaging om goed voor die natuur te zorgen. Met elkaar, want als inwoner kunt u heel veel zelf doen om groen en natuur de ruimte te geven. Daarom stimuleren we de komende jaren natuurontwikkeling en natuurbehoud op alle terreinen.

Verder is Lelystad in deze categorie opvallend. Biodiversiteit wordt in het coalitieakkoord niet genoemd, maar men wil het soortenmanagementplan verbeteren en een integraal plan voor nieuwe natuur opzetten. Ook heeft de stad de ambitie om tot de top 5 groenste steden te gaan behoren. Dit hoewel de stad geen oorspronkelijke natuur heeft.

3.3.2. Categorie 2: biodiversiteit wordt genoemd; niet verder uitgewerkt

28% van het totaal aantal gemeenten benoemd biodiversiteit maar beschrijft dit onderwerp niet specifiek. Vaak wil men dan de biodiversiteit ‘vergroten’, ‘uitbreiden’ of ‘stimuleren’, maar wordt er niet verteld hoe de gemeente dit dan wil gaan doen.

Een aantal voorbeelden hiervan zijn..:

- Achtkarspelen: “We staan voor kwalitatief goed onderhoud van het gemeentelijk groen, met oog voor biodiversiteit en veiligheid.”
- Opsterland: “Wij vinden biodiversiteit belangrijk en gaan hiervoor de bestaande aanpak van de gemeente voortzetten.”
- Texel: “We willen de biodiversiteit op Texel versterken. In de omgevingsvisie bekijken we op welke wijze ruimtelijke ontwikkelingen en biodiversiteit elkaar kunnen verbeteren.”

3.3.3. Categorie 3: biodiversiteit wordt genoemd; smalle benadering

Het stimuleren van biodiversiteit wordt bij een groot aantal gemeenten op maar één vlak gedaan of er wordt gekozen voor de meest bekende of voor de hand liggende maatregelen. Bij 26% van de gemeenten is dit het geval.

Voorbeelden van ambities op het gebied van biodiversiteit in deze categorie zijn (eventueel een combinatie van):

- Minder maaien
- Het aanplanten van meer bomen, struiken of ander groen
- Werken met biodiverse zaaimengsels
- Straten vergroenen
- Meedoen aan Operatie Steenbreek
- Buurttuinen opzetten
- Groene schoolpleinen
- Aanleg *tiny forests*

Een aantal voorbeelden van gemeenten die binnen deze categorie vallen..:

- Enschede: “Groen is ook belangrijk voor de biodiversiteit, variatie in planten is goed voor insecten. Dat is ook de reden waarom we op sommige plekken niet, en op andere plekken juist wel maaien. Daar zit een idee achter. We hebben ons voorgenomen om daarover de komende jaren duidelijker te communiceren”.
- Krimpenerwaard: “De diversiteit en soortenrijkdom staan onder druk en vragen om maatregelen. Binnen de kernen zetten wij in op bevordering van diversiteit van soorten. Daarbij valt te denken aan natuurvriendelijke oevers, variatie in de beplanting en flexibel snoei- en maaibeleid.”

Niet elke gemeente doet het goed op het gebied van biodiversiteit, maar is daarvan bewust wat maakt dat soms een gemeente actie wil ondernemen. Rotterdam stelt de volgende ambitie: “Met het vergroenen van de stad en

het verbinden van groen met elkaar, geven we ook de biodiversiteit van de stad een stevige impuls. En dat is hard nodig, Rotterdam staat op de laatste plaats van de nationale monitor duurzame gemeenten als het gaat om het ecologische kapitaal van de stad.”

Een voorbeeld van focus op maar één thema binnen het stimuleren van biodiversiteit is Peel en Maas, ze benoemen: “Met de agrarische sector onderzoeken we waar volgende stappen gezet kunnen worden in het duurzaam en met aandacht voor biodiversiteit beheren van het buitengebied.” Verder zijn er geen andere gebieden waar het vergroten van biodiversiteit benoemd wordt.

3.3.4. Categorie 4: biodiversiteit wordt genoemd; bredere of integrale visie

Deze categorie omvat 14% van het totaal aantal gemeenten. Deze gemeenten gaan verder dan relatief simpele maatregelen en hebben een breed aantal maatregelen op verschillende gebieden, of willen hiervoor een (integrale) visie voor biodiversiteit opstellen.

Een greep uit ambities van de gemeenten in deze categorie:

- Een specifiek plan om te vergroenen is het aantal bomen per inwoner bepalen. Boekel wil naar vijf bomen per inwoners, en Arnhem naar ... bomen. Hiernaast hebben deze gemeenten nog andere ambities gerelateerd aan biodiversiteit die dieper gaan, zoals...
- Leeuwarden richt een gemeentefonds op. “We richten een gemeentelijk fonds op voor klimaat, energie en biodiversiteit.” Dit is een voorbeeld van een idee om integrale visie beter vorm te geven van praktische aard.
- Aansluiten bij Nationale Bossenstrategie (Waalwijk).

Sommige gemeenten benoemen in hun akkoord voornamelijk relatief simpele maatregelen maar hebben wel breder beleid op het gebied van biodiversiteit. Houten doet dit bijvoorbeeld maar heeft vervolgens wel een biodiversiteitsplan. Ook deze gemeenten vallen binnen deze categorie.

3.4. Circulariteit: analyse van de gemeentelijke ambities

Circulaire economie is het minst benoemde onderwerp binnen de drie thema's. 70% van de gemeenten heeft specifieke ambities voor dit onderwerp. Daarbinnen kunnen de gemeenten onderverdeeld worden in drie categorieën, die in 3.4.1, 3.4.2 en 3.4.3 verder uitgewerkt zijn. Daar waar wel specifieke plannen zijn voor een circulaire economie, ligt bij de meeste gemeenten met specifieke plannen een grote nadruk op afval. De VANG normen worden dan vaak benoemd, hoewel sommige gemeenten juist ook afzien van deze normen. Naast afval wordt circulariteit veelal genoemd in de stukken waar het gaat over (lokale) economische ontwikkeling of ondernemerschap.

3.4.1. Categorie 1: alleen ambities op het gebied van afval

Gemeenten in deze categorie benoemen een specifieke ambitie op het vlak van afvalvermindering, afval scheiden of hergebruik van materialen zonder hierbij specifiek circulariteit of circulaire economie bij te benoemen. 18% van het totaal aantal gemeenten valt hier onder.

De doelstellingen zijn divers, zoals ook uit de volgende voorbeelden blijkt..:

- Oldebroek: “Op het gebied van afvalverwerking hebben we de afgelopen jaren forse stappen gezet. We werken met optimale afvalscheiding aan hergebruik van kostbare grondstoffen. Diftar is inmiddels ingevoerd. Begin 2023 evalueren we het beleid en komen we zo nodig met vervolgstappen om de afgesproken doelen te halen.”
- Goes: “We helpen inwoners met goede voorzieningen en service om het aanbieden van restafval terug te brengen naar 100 kilo per jaar.”

- Uitgeest: “Wij gaan door met het verder scheiden van afval. In de afgelopen periode is er een grote stap gezet en de Uitgeesters hebben daaraan een goede bijdrage geleverd. Afval heeft door gescheiden inzamelen en hergebruik van grondstoffen waarde. Om oplopende kosten te voorkomen is het belangrijk dat afval nog beter gescheiden gaat worden. De doelstelling is voor 2025: 30 kg restafval per inwoner. Deze uitdaging zullen we samen met de inwoners aangaan.”

3.4.2. Categorie 2: circulaire economie benoemen; niet specifiek

In dit geval gaat het om gemeenten die circulaire economie willen stimuleren, of eraan willen bijdragen, of deze ontwikkeling zien gebeuren zonder hierbij specifiek te zijn wat ze gaan doen de komende vier jaar. 29% van het totaal aantal gemeenten valt in deze categorie. Binnen deze categorie vallen ook gemeentes die circulaire economie wel benoemen maar vervolgens alleen specifieke ambities hebben op het gebied van afval. Het voorkomen van dumpen van afval is een onderwerp dat hierin vaak naar voren komt.

Een aantal voorbeelden van gemeenten die een afspiegeling zijn van deze categorie:

- Baarle-Nassau: “Vergroening, verduurzaming, energietransitie en de overgang naar een circulaire economie zijn belangrijke punten voor de komende bestuursperiode. We vertrekken daarbij vanuit wettelijke kaders en ontwikkelingen en de vastgestelde duurzaamheidsvisie.
- Enschede: “We nemen verantwoordelijkheid dat onze bijdrage aan de circulaire economie zo groot mogelijk is. We beginnen met het afvalbeheersplan in de binnenstad, waar we per 1 januari 2023 gaan starten met een pilot ‘uitstootvrije afvalinzameling’.”
- Brunssum: “We werken samen aan maatregelen in het kader van klimaatadaptie, energietransitie en circulaire economie, met als inzet dat het beleid ‘betaalbaar en haalbaar’ moet zijn voor burgers en ondernemers.”
- Heemstede: “Heemstede is circulair in 2050.”

3.4.3. Categorie 3: circulaire economie benoemen; concrete plannen of beleid

Binnen deze categorie vallen de gemeenten die specifieke plannen of specifiek beleid hebben rondom de circulaire economie. 23% van het totaal aantal gemeenten valt binnen deze categorie. Dit kan gaan van hele minieme plannen of verwoording tot uitgebreide uitwerking. Ongeveer 46% van de gemeenten binnen deze categorie zijn steden.

De thema’s die voorkomen zijn onder andere:

- Circulair en lokaal inkopen en aanbesteden
- Circulaire bedrijven aantrekken / circulair ondernemen stimuleren
- Circulair bedrijventerrein
- Richting circulaire landbouw
- Circulair bouwen
- Aandacht voor afvalwater
- Visie op circulair op alle beleidsterreinen doorvoeren
- Vergroten gemeentelijk capaciteit voor circulair
- Investeringsfonds voor circulair

Hieronder een aantal voorbeelden binnen deze categorie:

- Krimpen aan den IJssel: “Elke 2 jaar willen wij een Krimpense duurzaamheidsprijs uitreiken aan een vereniging, inwoner of onderneming voor een idee dat stimulerend werkt op het gebied van duurzaamheid en circulariteit of iemand die een voorbeeldfunctie vervult in duurzaamheid.”
- Leiden: “Leiden is één van de koplopers op gebied van circulaire economie en het hergebruik van grondstoffen. We zetten dit de komende jaren door. Dit doen we onder meer met de inzet van

statiegeldbikers en het stimuleren van het gebruik van herbruikbare materialen door inwoners, ontwikkelaars en de gemeente zelf.”

- Naast nog een veel uitgebreidere ambities stelt Amersfoort onder andere de doelstelling: “We stellen een routekaart op om de inkoop en aanbesteding 100% CO² neutraal en circulair te maken.”

3.5. Financieel beleid

Hoewel financieel beleid niet altijd in een coalitieakkoord vermeldt, hebben we toch een indruk gekregen hoe gemeenten dit vormgeven binnen de onderwerpen van klimaatverandering, biodiversiteit en circulaire economie. Dit beeld is gebaseerd op de gemeenten die wel financieel beleid in hun coalitieakkoord hebben beschreven. De volgende punten geven een beeld hiervan:

- Gemeenten zien de urgentie van de duurzaamheidsthema's maar worden beperkt door tekort aan financiële middelen; de projecten zijn vaak te kostbaar. Regionale samenwerking wordt hiervoor soms als oplossing aangedragen. Sommige gemeenten zijn voor het thema duurzaamheid helemaal afhankelijk van de beschikbaarheid van landelijk fondsen. Er is soms onduidelijkheid en onzekerheid over de beschikbaarheid van deze fondsen.
- Het overgrote deel van gemeenten met al benoemd financieel beleid op de duurzaamheidsthema's, lijkt zich voor duurzaamheid vooral te beroepen op incidentele of niet-structurele uitgaven aan duurzaamheid.
- Waar er structureel geld vrijgemaakt wordt voor duurzaamheid gaat het vaak om het uitbreiden van gemeentelijke capaciteit op deze thema's. Er is een tekort aan vakmensen op dit gebied.
- Er wordt vaak grotere bedragen beschikbaar gesteld voor de energietransitie ten opzichte van biodiversiteit en circulariteit. Het thema biodiversiteit wordt vaak geschaard binnen de bestaande groenfondsen.

4. OVERKOEPELENDE BEVINDINGEN

4.1. Interconnectiviteit van gemeentelijke ambities

Klimaatverandering, biodiversiteit en circulariteit zijn met elkaar verbonden door wederzijdse beïnvloeding. Een aanpak voor deze thema's zou bij voorkeur dus ook verbonden moeten zijn. Een integrale aanpak is nodig om losstaande ambities tot echte (groene) verduurzaming van de maatschappij te resulteren. Dit dringt nog niet altijd door tot de ambities bij gemeenten.

De verschillende ambities op de verschillende duurzaamheidsthema's komen af en toe bij de gemeenten wel al samen. Gemeente Hardinxveld-Giessendam benadrukt bijvoorbeeld dat werken aan alle duurzaamheidsthema's belangrijk is voor de mogelijkheden die goed zijn voor toekomstige generaties, waaronder klimaatadaptatie, biodiversiteit en circulariteit. Amersfoort benoemt een gelijksoortige ambitie en ook de samenhang met mobiliteit hierin.

Krimpenerwaard bevestigt de interconnectiviteit van de duurzaamheidsdoelen ook: "De transitie naar een circulaire economie levert een bijdrage aan vier grote maatschappelijke opgaven: CO²-reductie, biodiversiteit, verbetering van lucht-, water- en bodemkwaliteit en leveringszekerheid van grondstoffen." Ook Edam-Volendam benoemt specifiek interconnectiviteit, specifiek als het gaat om circulariteit die ook bijdraagt aan het tegengaan van klimaatverandering; ze kiezen hierom specifiek voor een focus op (duurzaam en circulair) bouwen.

Verder zijn klimaatverandering en biodiversiteit duidelijk met elkaar verbonden. Eijsden-Margraten besteedt bijvoorbeeld aandacht aan de transitie in de landbouw. Stikstof is een broeikasgas maar heeft ook enorme impact op biodiversiteit. Deze interconnectie wordt in een groot deel van de coalitieakkoorden nog niet gemaakt. De transitie in de landbouw is een onderwerp waar in de gemeentelijke ambities nog meer aandacht aan besteed zou moeten worden.

Verschiede gemeenten geven aan dat binnen het thema's ruimte veel verschillende duurzaamheidsuitdagingen met elkaar verbonden zijn. Zo benoemt Heemskerk: "We hebben grote ambities, maar de ruimte is schaars. We moeten daarom keuzes maken waarin we komen tot een goede balans tussen woningen, natuur en ruimte voor sport en recreatie. Daarom maken we een integrale visie op de ruimtelijke ordening voor de korte en de lange termijn."

4.2. Bredere implicaties: landelijke doelstellingen behalen

Het beeld van de resultaten die dit onderzoek geeft brengt vragen omhoog als 'gaan we snel genoeg?'; 'doen de gemeenten genoeg om de landelijke doelstellingen te behalen of moeten activiteiten worden opgeschroefd?'; 'wat is er nodig om de doelstellingen effectiever te behalen?'; 'wat kan de overheid doen om gemeenten effectiever beleid te voeren op de duurzame thema's?'. De landelijke en Europese doelstellingen waar we op wijzen zijn de volgende:

- Nederland heeft in 2030 49% minder uitstoot van broeikasgassen ten opzichte van 1990;
- Nederland heeft in 2050 95% minder uitstoot van broeikasgassen ten opzichte van 1990
- Nederland is 100% energieneutraal in 2050
- Nederland is 100% circulair in 2050
- Europese unie stelt dat habitats en soorten in 2030 niet verslechterd moeten zijn en dat tenminste 30% hiervan in een goede staat verkeert.

We willen met dit onderzoek niet het beeld schetsen dat we de implicaties van de ambities op de landelijke doelstellingen goed kunnen meten. Wel hebben we de indruk dat de duurzame ambities van gemeenten vaak achterliggen op de realiteit van wat nodig is om de doelen op het gebied van klimaat, biodiversiteit en circulariteit te behalen. De ambities van het overgrote deel aan gemeenten zouden veel beter kunnen. Wij vragen ons af of de gemeentelijke koplopers op het gebied van klimaatverandering, biodiversiteit en circulariteit genoeg kunnen compenseren voor de gemeenten die weinig of niets doen op dit gebied. Deze vragen zijn interessant voor vervolgonderzoek. Voor een betere effectiviteit zouden de gemeenten de duurzaamheidsthema's beter integraal met elkaar moeten verbinden.

4.3. Beperkingen van het onderzoek

Wij zijn ervan overtuigd dat de +/- 200 coalitieakkoorden die nu in onze onderzoeksbatch zitten een goed en gedegen beeld geven van de duurzame ambities van Nederlandse gemeenten. Er zijn echter ook een aantal beperkingen van dit onderzoek die we graag ter volledigheid hier benoemen.

Allereerst kan worden beargumenteerd dat de coalitieakkoorden geen sluitend beeld geven over de ambities van de Nederlandse gemeenten. Als gemeenten geen ambitie noemen, betekent dit niet altijd dat er geen ambitie of beleid is. Alphen-Chaam verwoordt dit pakkend: "In dit coalitieakkoord hebben we heel wat ambities opgenomen. In de inleiding hebben we geschetst dat we keuzes moeten maken. Er gaat al heel veel goed in onze gemeente. In dit akkoord hebben we daarom op sommige belangrijke onderwerpen geen extra ambities opgeschreven en gaan we voor goede uitvoering van bestaand beleid."

Ten tweede, zou het kunnen het er in het proces van coderen bepaalde informatie over duurzaamheid die gemeenten wel in hun coalitieakkoord benoemen, niet is meegenomen in de uiteindelijk categorisering. Dit komt door de keuzes die tijdens het onderzoeksproces zijn gemaakt. Mocht je als gemeente er van overtuigd zijn binnen een andere categorie te vallen, laat dit dan gerust weten.

Ten derde, kan het zijn dat de beeldvorming over de verschillende categorieën wat wordt vervormd door de eerdere bevindingen waarop deze categorisering op is gebaseerd. Zo is het voor circulaire economie veel makkelijker een 3 te halen dan voor klimaatverandering, omdat de 0-meting al hogere uitkomsten gaf.

Ten vierde, klimaatadaptatie en mobiliteit als onderwerpen zijn in principe niet meegenomen in dit onderzoek. Dit hebben we voor de scope van het onderzoek zo bepaald. Hoewel deze onderwerpen ook bij duurzaamheid horen en deze onderwerpen toch regelmatig terugkomen binnen de andere thema's (klimaatadaptatie binnen biodiversiteit; mobiliteit binnen klimaatverandering) is dit een keuze die we hebben gemaakt wat het beeld over duurzaamheid binnen een gemeente kan beïnvloeden.

Tot slot, men zou kunnen zeggen dat de verschillende categorieën binnen de drie duurzame thema's een waardeoordeel is van hoe 'goed' gemeenten het doen op basis van hun ambities voor klimaatverandering, biodiversiteit en circulariteit. Op basis van dit onderzoek hebben we smalle en bredere ambities binnen gemeenten kunnen onderscheiden. Onze aanname is dat gemeenten die bredere ambities hebben benoemd op het gebied van duurzaamheid, ook meer zullen bijdragen en betere resultaten zullen hebben op het gebied van duurzaamheid en de landelijke doelstellingen. Of dit het geval is, zal de toekomst moeten uitwijzen.

BIJLAGEN

Bijlage 1: Lijst van onderzochte coalitieakkoorden

Tabel 1. K = categorisering ambitie klimaatverandering, B = categorisering ambitie biodiversiteit, C = categorisering ambitie circulariteit. Zie voor duiding categorisering bijlage 5.2.

	Gemeentenaam	Naam akkoord	K	B	C
1	Aa en Hunze	Samen verder aan de slag	0	0	0
2	Achtkarspelen	Mei-inoar	0	0	0
3	Alblasserdam	Samen zijn we Alblasserdam	0	0	0
4	Albrandswaard	Raadsakkoord 2022-2026	0	0	0
5	Almelo	Bouwen aan kansen voor iedereen	2	2	2
6	Alphen aan den Rijn	Zichtbaar en dichtbij, samen bouwen aan een duurzame en vitale gemeente	1	2	1
7	Alphen-Chaam	Samen aan de slag voor een vitaal en groen Alphen-Chaam	0	0	0
8	Altena	Samen leven, wonen en werken in vitaal Altena	0	0	0
9	Amersfoort	Akkoord!	2	4	3
10	Amstelveen	Warm hart voor Amstelveen	2	4	2
11	Amsterdam	Amsterdams akkoord	2	3	3
12	Apeldoorn	Handen uit de mouwen en aan de slag!	1	2	0
13	Arnhem	Arnhems coalitieakkoord 2022-2026	2	3	1
14	Assen	Dichtbij en daadkrachtig	2	2	0
15	Asten	Gedreven door passie en ambitie	2	0	1
16	Baarle-Nassau	Grote opgaven, lokale aanpak	1	2	2
17	Baarn	Samen Baarn	2	4	3
18	Barneveld	Ondernemend, betrouwbaar en zorgzaam	1	4	2
19	Beekdaelen	Ons thuis ons Beekdaelen	1	2	2
20	Beesel	Bouwen aan onze gemeenschap, voor vandaag en morgen	1	2	2
21	Berg en Dal	De wensen van nu versus de opgaven van de toekomst	1	2	0
22	Bergen op Zoom	Samen bergen verzetten	1	4	2
23	Berkelland	Wederzijds vertrouwen	1	3	1
24	Best	We doen het samen	1	2	2
25	Beuningen	Nieuwe energie voor onze gemeente	1	0	1
26	Beverwijk	Samen kom je verder	1	1	1
27	Bladel	Met vertrouwen uitdagingen aangaan	1	0	1
28	Bloemendaal	Rekening houden met elkaar, een nieuwe beweging naar de toekomst	2	3	2
29	Bodegraven-Reeuwijk	Eerlijk aan de slag	1	0	1
30	Boekel	Onze gemeente, iedereen telt mee	2	2	0
31	Borger-Odoorn	Samen denken en samen doen	1	1	2
32	Boxtel	Samen aan de slag	1	3	3
33	Breda	Dichtbij doen, samen sterk vooruit	2	4	2
34	Bronckhorst	Bouwen aan een dienstbaar, leefbaar en sociaal Bronckhorst	1	4	2
35	Brummen	Vertrouwen, verbinden, versterken	1	3	1
36	Brunssum	Samen voor Brunssum	1	1	2

37	Bunnik	Natuurlijk in Bunnik	2	2	0
38	Buren	Samen voor het Buren van morgen	1	2	3
39	Castricum	Coalitieakkoord 2022-2026	1	1	2
40	Coevorden	Gewoon doen! Met trots aan de slag voor Coevorden	2	3	1
41	Culemborg	Samen aan de slag	1	3	3
42	Dalfsen	Veel te doen in Dalfsen	1	2	2
43	Dantumadiel	Coalitieakkoord Dantumadiel 2022-2026	0	0	0
44	De Bilt	Ruimte voor morgen	1	3	3
45	De Ronde Venen	In het hart	1	2	1
46	Delft	Samen werken aan Delft	1	2	3
47	Deventer	Samen maken we Deventer	2	3	3
48	Diemen	Diemen met elkaar en voor elkaar	1	3	1
49	Dijk en Waard	Meedoen in Dijk en Waard	1	2	0
50	Dinkelland	Vernieuwend van start	1	2	1
51	Doesburg	Doesburg op weg naar de toekomst	1	0	0
52	Doetinchem	Samen groeien in kwaliteit	2	4	2
53	Dongen	Versterken en vernieuwen	1	1	0
54	Dordrecht	Samen bouwen aan een sterk en groen Dordrecht	2	4	2
55	Drimmelen	Bouwen aan een duurzaam, sociaal en veilig Drimmelen	1	3	1
56	Dronten	Samen bouwen aan de toekomst	0	0	0
57	Echt-Susteren	Eenheid door vertrouwen	1	0	0
58	Edam-Volendam	Verbinden, verbeteren en vernieuwen	2	0	3
59	Ede	Samen werken aan de toekomst	2	4	3
60	Eemsdelta	Samen werken aan onze toekomst	1	4	0
61	Eijsden-Margraten	Goed leven in elke kern	2	4	2
62	Eindhoven	Samen morgen mooier maken	2	3	3
63	Elburg	Alleen samen zijn wij Elburg	0	3	1
64	Emmen	Vooruit en betrokken	2	2	2
65	Enkhuizen	Met LEF (Laat Enkhuizen Floreren), Sociaal en zakelijk vooruit	1	2	0
66	Enschede	Samen trots op Enschede	1	3	2
67	Epe	Coalitieakkoord 2022-2026	0	0	0
68	Ermelo	Zorgzaam, spaarzaam en duurzaam	1	0	0
69	Gennep	Samen verder bouwen	1	2	0
70	Goes	Goes, een krachtige samenleving	1	2	1
71	Gooise Meren	Gooise Meren op koers	1	4	3
72	Gouda	Geef Gouda door!	1	3	2
73	Groningen	Het begint in Groningen, voor wat echt van waarde is	2	4	3
74	Gulpen-Wittem	Samen bouwen we verder	1	0	3
75	Haarlem	Actie! Aan de slag voor een sociale, groene en leefbare stad	1	1	2
76	Hardenberg	Oog voor elkaar, blik op de toekomst	1	0	2
77	Harderwijk	Samen bouwen aan de toekomst	1	2	2
78	Hardinxveld-Giessendam	Samen krachtig voortbouwen	1	2	1
79	Heemskerk	Kansen pakken!	1	3	3
80	Heemstede	Samen voor de toekomst van Heemstede	2	2	2
81	Heerde	Samen leven samen doen	2	1	3
82	Heerlen	Uit liefde voor onze stad	1	2	2
83	Hendrik-Ido-Ambacht	Samen voor Ambacht	1	2	3

84	Hengelo	Hengelo in verbinding	1	2	2
85	Het Hogeland	Samen bouwen	1	2	0
86	Heumen	Inwoners centraal, natuurlijk samen	1	3	0
87	Heusden	Heusden nu en straks	2	3	3
88	Hillegom	Met trots vooruit	1	2	1
89	Hilversum	Hilversum koesteren	1	0	2
90	Hollands Kroon	Samen bouwen aan vertrouwen	2	4	3
91	Hoogeveen	Samen: verbinden en verbeteren	1	3	2
92	Houten	Samen met inwoners bouwen aan een toekomstbestendig Houten	1	4	3
93	Hulst	... Op koers naar 2026	1	1	0
94	IJsselstein	Vóór IJsselstein	1	1	0
95	Katwijk	Met elkaar realistische keuzes maken, Verandering met behoud van het goede	1	3	0
96	Kerkrade	Samen verder bouwen aan een vitaal en uitdagend Kerkrade!	0	0	0
97	Koggenland	Luisteren, denken, durven en doen in alle dorpen	1	3	3
98	Krimpen aan den IJssel	Samen verschillend	2	3	3
99	Krimpenerwaard	Vitaal vooruit!	1	3	2
100	Laarbeek	Samen aan zet!	1	2	0
101	Land van Cuijk	Samen bouwen aan een duurzaam en vitaal Land van Cuijk	1	0	0
102	Leeuwarden	Nu investeren in de toekomst: vergroenen, verbinden, verwaarden	2	4	3
103	Leiden	Samen leven in Leiden	2	4	3
104	Leiderdorp	De politieke opdrachten voor een toekomstbestendig Leiderdorp	1	3	0
105	Leidschendam-Voorburg	Verbinden, vertrouwen, vooruitgang	1	3	2
106	Lelystad	Raadsakkoord 2022-2026	1	1	3
107	Lisse	Samen voor Lisse	2	3	3
108	Lochem	Lokaal, Ondernemend, Creatief, Hulpvaardig, Energiek, Maatwerk	2	4	2
109	Lopik	Zorgen voor (de) ruimte	1	0	0
110	Maasdriel	Samen doen	2	4	2
111	Maasgouw	Samen bouwen aan een sterk, sociaal en duurzaam Maasgouw	1	1	2
112	Maashorst	Samen bouwen we Maashorst	2	4	2
113	Maassluis	Samen betrokken het verschil maken	1	3	2
114	Maastricht	Maastricht, stad van verbondenheid	2	3	3
115	Meerijstad	Thuis in Meierijstad	1	2	2
116	Meppel	Werk in uitvoering	1	2	1
117	Midden-Drenthe	Bestuursakkoord 2022-2026	1	3	2
118	Midden-Groningen	Samen aan de slag!	1	0	0
119	Moerdijk	Moerdijk zorgt, bouwt en groeit	1	0	1
120	Molenlanden	Wij zijn Molenlanden, verbonden en veerkrachtig	1	2	0
121	Neder-Betuwe	Zorgzaam, duurzaam, koerstvast	1	0	2
122	Nederweert	Samen duurzaam verbinden	1	2	1
123	Nieuwegein	Meer voor elkaar	1	3	3
124	Nieuwkoop	Aan de slag met Nieuwkoop	1	3	2
125	Nijkerk	Samen wonen, samen werken, samen leven	1	3	2
126	Nijmegen	Ons Nijmegen, stad van iedereen	2	4	3
127	Nissewaard	Samen bouwen op Nissewaard	1	1	0
128	Noardeast-Fryslân	Ferbûn mei de mienskip	1	3	0
129	Noordenveld	Samen bouwen aan Noordenveld	1	2	0
130	Noordoostpolder	Ruimte voor elkaar	0	0	0

131	Noordwijk	Recht zo die gaat, inwoner als loods van het gemeentebestuur	1	3	2
132	Nuene, Gerwen en Nederwetten	Samen werken aan Nuene	1	3	0
133	Nunspeet	Samen meer voor elkaar	1	4	2
134	Oegstgeest	Zorgen voor Oegstgeest	1	3	3
135	Oirschot	Samen werken aan Oirschot	2	0	1
136	Oisterwijk	Gezamenlijk perspectief over grenzen heen	1	0	2
137	Oldambt	Zaaien en oogsten, iedereen doet ertoe, iedereen doet mee!	1	1	0
138	Oldebroek	Oldebroek, een duidelijke koers	1	0	1
139	Ommen	Bouwen aan de toekomst	1	2	2
140	Oost Gelre	Samen gaan we de uitdaging aan!	1	2	0
141	Oosterhout	De stap vooruit	1	3	3
142	Ooststellingwerf	Duurzaam, ondernemend, dichtbij	1	4	3
143	Oostzaan	Voor Oostzaan	1	3	1
144	Opmeer	Vitaal Opmeer	1	3	2
145	Opsterland	Mei-inoar foarút	1	2	0
146	Oss	Samen duurzaam vooruit	1	2	0
147	Oudewater	Hoofdlijnenakkoord 2022-2026	1	2	2
148	Papendrecht	Samen maken we Papendrecht	2	3	3
149	Peel en Maas	Met lef en vertrouwen verder bouwen	2	3	2
150	Pekela	Samen thuis in de toekomst	1	3	1
151	Pijnacker-Nootdorp	Bouwen aan de toekomst	1	4	2
152	Purmerend	Samen op koers	1	2	1
153	Raalte	Versterken, verbinden, vernieuwen	0	0	0
154	Reusel-De Mierden	Samen werken aan een vitale samenleving	2	3	1
155	Rhenen	Samen bouwen aan een duurzame toekomst	1	3	2
156	Ridderkerk	Hart voor een toekomstbestendig Ridderkerk	1	2	2
157	Rijswijk	Gezonde groei!	2	4	2
158	Roermond	De stad van ambitie, daadkracht en verbinding	1	3	3
159	Roosendaal	Zij aan zij in een gemeente met ambitie	1	1	1
160	Rotterdam	Eén stad	2	3	3
161	Schagen	Doorbouwen op een gezond fundament	2	3	3
162	Schiedam	Verder, voor een kleurrijke stad	1	3	1
163	Schiermonnikoog	Omsjain nooi ineeuwr en feurút!	2	2	3
164	Schouwen-Duiveland	Uitgangspunten voor de raadsperiode 2022-2026	0	0	0
165	s-Hertogenbosch	Slagkracht en ambitie, met lef en energie de toekomst in	2	4	2
166	Sliedrecht	De staat en toekomst van Sliedrecht	1	0	0
167	Sluis	Strategie met ambitie	1	0	0
168	Soest	Bouwen aan de toekomst, samen aan de slag!	1	4	3
169	Staphorst	Bouwen en verbinden	1	0	0
170	Stede Broec	Samenwerken, samenleven, samen ontwikkelen	1	2	0
171	Steenbergen	Van ambitie naar actie	1	3	3
172	Steenwijkerland	Duurzaam doorbouwen	1	2	2
173	Stichtse Vecht	Bouwen aan een stevig fundament voor Stichtse Vecht	1	0	0
174	Terneuzen	Goed leven in Terneuzen	2	2	1
175	Texel	Bouwen aan vertrouwen, voor een sociaal en duurzaam Texel	2	2	3
176	Tilburg	Meer voor elkaar	1	3	3

177	Twenterand	In elke kern: voor elkaar!	1	1	0
178	Uitgeest	Uitgeest, sterk in samenwerken!	1	1	1
179	Urk	Koersvast en eensgezind	1	1	2
180	Utrecht	Investeren in Utrecht: kiezen voor gelijke kansen, betaalbaar wonen en klimaat	2	3	3
181	Valkenburg aan de Geul	Valkenburg aan de Geul veert op	2	2	0
182	Veendam	Met vertrouwen vooruit	1	1	0
183	Venlo	Samen verder bouwen aan een gezond Venlo	0	0	0
184	Vlaardingen	Groei en bloei voor Vlaardingen	1	2	1
185	Vlissingen	Samen kunnen we meer	2	1	1
186	Voorst	Samen beter	1	3	3
187	Vught	Een nieuwe stad	0	2	0
188	Waadhoeke	Sûn wurkje oan 'e takomst	1	4	3
189	Waalwijk	Samen werken aan de toekomst	2	3	3
190	Waddinxveen	Groeien aan de Gouwe, samen bouwen aan een toekomstbestendig Waddinxveen	1	3	2
191	Wageningen	Samen aan de slag	1	2	2
192	Wassenaar	Zelfbewust, duurzaam en realistisch	2	2	2
193	Waterland	Waterland: vrij, sociaal, groen	1	2	3
194	West Betuwe	In beweging!	1	2	0
195	Westerveld	Bouwen aan de toekomst	1	2	3
196	Westervoort	Bouwen aan Westervoort	1	1	1
197	Westland	Aan de slag. Voor Westland	1	2	1
198	Weststellingwerf	Samen blijven bouwen aan een sterk Weststellingwerf!	1	3	2
199	Wijchen	Samen verschil maken	1	1	1
200	Winterswijk	Samen aan de slag	0	0	0
201	Woensdrecht	Stabiel en daadkrachtig Woensdrecht	2	1	1
202	Woudenberg	Bouwen met vertrouwen	1	1	2
203	Zaanstad	Slagen maken'	0	0	0
204	Zaltbommel	Blijven bouwen	0	0	0
205	Zeewolde	Voor Zeewolde met Zeewolde	1	0	0
206	Zeist	Samen bouwen aan een mooi en duurzaam Zeist	1	2	2
207	Zevenaar	Het moet anders, het gaat anders, samen!	0	0	0
208	Zoetermeer	Samen doen wat nodig is	0	0	0
209	Zoeterwoude	Toekomst vraag daadkracht	0	2	0
210	Zuidplas	Ruimte voor iedereen	2	2	2
211	Zwartewaterland	In vertrouwen verder bouwen	2	2	1
212	Zwolle	Samen voor een waarde(n)volle toekomst	0	0	0

Bijlage 2: Zoekdoelen en codes per fase in het onderzoek

Fase 1

Hieronder staan de zoekdoelen (kwalitatief) en zoekwoorden (kwantitatief) die we in fase 1 hebben gebruikt.

Kwalitatief:	Kwantitatief
(Duurzaamheids)ambities <ul style="list-style-type: none">- Ambitie op gebied klimaatverandering (%CO²-reductie, energietransitie, klimaatneutraal)- Ambitie circulaire economie- Ambitie biodiversiteit (bijvoorbeeld ook kijken naar landbouwtransitie)- Financieel beleid	Circulariteit <ul style="list-style-type: none">- circulair- Circulaire economie- Circulariteit
	Klimaatverandering <ul style="list-style-type: none">- Klimaatverandering- Klimaatmitigatie- Energietransitie- Warmtetransitie
	Biodiversiteit <ul style="list-style-type: none">- Biodiversiteit- Vergroening- Groenbeleid- Natuur

Fase 2

Hieronder staan de codes die we in fase 2 hebben gebruikt.

- Duurzame ambities algemeen
- Ambitie klimaatverandering
- Ambitie biodiversiteit
- Ambitie circulaire economie
- Financieel beleid voor klimaatverandering, biodiversiteit en circulaire economie

Fase 3

In fase 3 zijn we binnen drie codes specifiek gaan coderen:

- Ambitie klimaatverandering
 - A verder met plannen
 - 1 energie besparen, isolatie, duurzame energiebronnen
 - 2 bredere plannen
- Ambitie biodiversiteit
 - 0 klimaatadaptieve maatregelen zonder benoeming biodiversiteit
 - 1 biodiversiteit noemen, verder niet specifiek
 - 2 ambities op één gedeelte van biodiversiteit of laaghangend fruit
 - 3 specifiek beleid en/of inclusieve visie
- Ambitie circulaire economie
 - 1 alleen afval
 - 2 circulaire economie noemen maar verder niet specifiek
 - 3 specifieke plannen voor circulaire economie

